

זוּטוּת

הערות והארות שונות

אלמנה הוא ממטה נפתלי" (מלכים-א ז יד), ואמר "בן אשה מכנות דן" (דבה"ב ב יג). זה מתיישב בכמה פנים, מהם... ועוד שלאמיתו של דבר היא מרן. אבל היה לה בעל מנפתלי ומת וגשא אותה אבי חירם. ועל כן פתח הכתוב "בן אשה אלמנה" כי רבות מן הנשים בעליהן מתים לפנייהן ולא סיפר עליהם המקרא זאת", דעתו הינה שע"פ רוב הזכר מת קודם, (וראה שם במבוא בפרק: "ריאליה שבפירוש" עמ' 16, שמביא את דעתו שלם רס"ג, ולא העיר שיש חולקים עליו).

במקורות חז"ל, מוצאים להיפך. בירושלמי מבואר שהנשים ממהרות למות מן האנשים, ראה תוס' כתובות נב, א ד"ה רצה. וכן ברמב"ם כשבא להסביר בפיה"מ נדה פ"ה מ"ו, (מהד' ר"י קאפח עמ' שעה), למה עשו גיל הנקבות לעונת הנדרים, למטה מגיל הגברים, הוא מגמק: "מפני שימי חייהן פחות מימי חיי הגברים על הרוב", (הקשר ע"ע). וכן הראב"ע כותב בפירושו, ויקרא כא ב, כשהוא מבאר למה הכתוב מקדים אמו לאביו: "כי הזכר חי יותר מהנקבה ברוב", (וראה בפירוש על הראב"ע 'מקור חיים' לר' שמואל צרצה אבן-סנה, חי במאה השניה לא' השישי, שמבאר סיבה טבעית, למה הזכר חי יותר).

וכן אנו מוצאים בקשר לנשים צדקניות, ראה 'לקח טוב' לרכנו טוביה ב"ר אליעזר, בראשית כג ג, עמ' 104: "וכל הנשים צדקניות מתו לפני בעליהן שלא יתבזו אחריהן", (קטע זה צוטט גם ב'פירוש הרוקח' עה"ת, מהד' י' קלוגמן, בני-ברק תשל"ט, עמ' קצה). וכן הוא ב'פירוש התורה של רבינו אפרים ז"ל, מהד' רח"י גד (יוהנסברוג תש"י), בראשית כג טז: "ואם מתה בחיי בעלה טובה היה לה, שהרי אמרו חכמינו ז"ל כל אשה כשרה מתה בחיי בעלה, וכן מצינו בכל האמהות מתו בחיי בעליהן", (מובא גם ב'תוספות השלם - פירושי התורה לבעלי התוס', לר"י גליס, כך ב, (ירושלים תשמ"ג), עמ' רמב).

כתבתי שורות אלו במהירות, ובהשקפה הראשונה, יתכן שלא הגעתי לכמה מקורות. מרדכי מנחם האניג

שבת שלפני שבועות שבת הגדול

בהגדה של פסח עם לקוטי טעמים ומנהגים, להגה"ק מליובאוויטש זצ"ל, עניני שבת הגדול כותב: "במחזור ישן כת"י נמצא דגם שבת שלפני שבועות נקרא שבת הגדול, וכן שלפני ר"ה. וי"ל שקראו שם זה לשבתות אלו, (אף דלא שייך בהם הטעם הנ"ל), מפני הדמיון לשבת שלפני הפסח, שגם הם באים לפני יו"ט".

כדאי לציין שמחזור ישן כת"י זה הינו — לכאורה — מחזור רומי דפוס בולוניא (הובא ב'אבני חן' לשמואל אשכנזי עמ' 114) שנמצא שם "יוצר לשבת הגדול של שבועות" מהפייטן בשם אברהם מיוסר על-פי א-ב.

ובאמת שכבר בזמן הראשונים מצינו שהיתה נקראת שבת הגדול, כמו שמצינו ב'פירוש למסכת משקין' (מהד' צבי פרץ חיות, ברלין תר"ע עמ' 15) לרבינו שלמה בן היתום, שחי בימי רש"י באחת מערי איטליה הדרומית, שכותב: "ר' ינאי הוה ליה ההוא תלמידא, דכולא שתא הוה מקשי ליה בבית-המדרש בשעת הלימוד, מיהו בשבת הגדול שלפני פסח ועצרת וראש השנה, שכן בשבת זו דורשים שם בבתי כנסת בעניני צדקה, תשובה ומעשים טובים, וסוכה לא היה מקשה ליה, מפני שמתקבצין כל העם לשמוע הדרשה מר' ינאי פן יכלכל דעתו מרוב חריפתו, דתלמיד חריף ומפולפל הוי ושמח ביה ר' ינאי".

גם רבינו צדקיה ב"ר אברהם הרופא בספרו 'שבלי הלקט' כותב: "ועל שנעשו נסים לישראל באותו שבת אשר לפני הפסח נקרא שבת הגדול שבת שלפני הפסח, וכן נהגו לקרות שבתות לשלש רגלים".

גדלי אבערלאנדער

מי מאריך ימים יותי - האיש או האשה

רב סעדיה גאון, בפירושו לספר שמות, שפורסם לאחרונה ע"י י' רצהבי, ירושלים תשנ"ח, עמ' קפז פירש (תורגם מערבית): "שאלה אחרת זולת זאת: כיצד אמר שהוא מנפתלי ושהוא מדן? לפי שאמר "בן אשה